

26 januari 1915

Het ondersteuningscomité in België.

Dr. Williams, een Amerikaans geneesheer, die voor het ondersteuningscomité in België te Luik werkzaam was, heeft aan de Daily Telegraph een en ander over zijn bevindingen medegedeeld. Zijn eerste indruk bij aankomst te Luik was, dat de toestanden beter waren dan hij zich die had voorgesteld, maar na een paar dagen was hij van een andere mening, en hij is uit Luik weggegaan met de indruk dat het een wonder is, zoveel als mensen in stilte kunnen lijden. Zij klagen nimmer, maar zij lachen ook nimmer.

In de provincie Luik alleen zijn 300.000 mensen van een bevolking van 900.000 volkomen van alles verstoken. Ze hangen geheel af van het comité, dat hun voedsel schenkt. In de voornaamste steden, Luik, Verviers en Spa, is de nood hoog gestegen, doordat de ijzeren kanonfabrieken, de rubberbandenfabrieken, zinkmijnen en andere industrieën stilliggen. Alleen de kolenmijnen maken een uitzondering. Drie dagen in de week wordt er in deze mijnen gewerkt ten einde genoeg kolen te delven om te voorkomen dat men bevriest. Behalve de mijnwerkers voert zo goed als niemand iets uit. Ze lummelen rond in de straten en praten op gedempte toon. Elke dag komen er een 30.000 mensen de 12 gaarkeuken bezoeken, die het Steuncomité te Luik heeft ingericht. In rijen van vier staan de mensen daar hun beurt af te wachten, terwijl burgerwachten voor de goede orde zorgen. Jongemannen ziet men er niet, alleen oude mannen, vrouwen, kinderen en gebrekkigen. 's Morgens om half negen begint deze bedeling en aan de voornaamste gaarkeuken is men voor elf uur niet klaar. Een half pond brood en een liter soep vormen het rantsoen. De rijken, d.w.z.

de enigszins welgestelden, betalen er voor, de armen, de nietsbezitters krijgen het kosteloos.

Dr. Williams voorspelt, dat binnen enkele maanden iedereen in België op deze wijze zijn dagelijks brood zal moeten ophalen.

De economische toestand van België.

Een van onze correspondenten in België schrijft ons op 14 januari:

In een vorige brief heb ik uiteengezet, hoe verschillende maatregelen, van Duitse zijde genomen, nadelige invloed hadden op de Gentse industrie en deze zelfs geheel met ondergang bedreigden. In het hier volgende wil ik u een verslag geven van een onderzoek, ingesteld naar de terugslag die deze handelswijze op de werkliedenbevolking van het grote Vlaamse nijverheidscentrum heeft gehad.

Het totaal aantal mannen, dat zijn dagelijks brood pleegt te verdienen in de Gentse nijverheidsondernemingen, bedraagt in ronde cijfers 45.000. De helft hiervan, d.w.z. 46 vakverenigingen, zijn aangesloten bij het gemeentelijke werklozenfonds, waarvoor ik het eerst uw aandacht inroep. De gemeente verleent slechts onderstand aan hen, die minder dan 30 uur per week werken, waarbij men in het oog moet houden dat te Gent in gewone weken het normaal aantal werkuren 66 per week bedraagt. Volgens dit tarief worden nu 7000 werklieden van gemeentewege ondersteund, waarnaast genoemd moeten worden degenen, waaraan de gemeente werk verschaft door op grote schaal de aanleg van nieuwe havenwerken ter hand te nemen. Bij deze gemeentelijke werkverschaffing wordt 24 uur per week gearbeid, tegen een loon van 50 centiemen per uur. Op dit ogenblik werken aan die havenarbeid 5300 man, terwijl er 10.000 aanbiedingen zijn.

In de maanden augustus, september, oktober en november betaalde het gemeentelijk werklozenfonds niet minder dan 335.000 werkdagen uit, tegen 11.000 en 16.000 in de overeenkomstige maanden van 1912 en 1913. Alleen in november 1914 werden 108.700 dagen betaald (ongerekend 48.000 aan de havenwerken), tegen 4239 in november 1913.

De betaalde vergoeding is 1 frank per werkdag, waarvan oorspronkelijk het betrokken syndicaat en de gemeente elk de helft betaalden. Sedert een paar weken zijn echter de weerstandskassen der syndicaten wegens de daaraan gesteld abnormale eisen, volkomen uitgeput, zodat de stad nu de gehele frank voor haar rekening heeft genomen, een en ander als voorschot aan de rijksregering bedoeld.

Wanneer wij enkele der voornaamste industrieën afzonderlijk nagaan, dan blijkt daaruit het volgende. In de vlasnijverheid vinden in gewone tijden 14.000 mannen hun brood (er zijn fabrieken met 2800 en 2600 arbeiders) met een week van 66 werkuren. In oktober werkte men daar nog 34 uur per week, maar het reeds vermelde verbod der Duitse overheid om langer dan 24 uur per week te werken, kwam hier tussenbeide. In deze industrie betalen de werkgevers echter 36 uur per week uit, zodat de werklieden in dit vak geen onderstand tegen werkloosheid genieten. Toch vindt men hier, wanneer men ook hen, die voor de krijgsdienst werden opgeroepen, er bij rekent, 75 procent meer werkloosheid dan in gewone tijden.

In de katoennijverheid is het al niet beter gesteld; bij een werkliedenbevolking van 6000 spinners en 5000 wevers is de werkloosheid nog vijftien keer groter dan bij de vlasbewerders. Van de 26 fabrieken waren er reeds op 15 oktober 17 gesloten, zodat

toen de helft der werklieden zonder werk was. Weliswaar zou hier door de nieuwe bepalingen volgens welke katoen niet meer als oorlogscontrabande beschouwd wordt, het werk hervat kunnen worden, ware het niet dat, zoals ik in mijn vorig artikel uiteenzette, de Duitse regering grondstoffen en fabricaat opeiste. Hierdoor zal ook aan dit vak binnenkort de doodsteek zijn gegeven en de werkloosheid daar regel zijn geworden.

In de metaalnijverheid heerste, vooral wegens het volslagen gemis aan grondstoffen en de onmogelijkheid deze aan te voeren, in de maand december bijna absolute stilstand; vooral de arbeiders in de metaalsector vinden bij de gemeentelijke werkverschaffing aan de havenwerken althans enigszins hulp. Zij ontsnappen daardoor aan de statistieken van het werklozenfonds, zodat hier cijfers moeilijk zijn te geven.

Tekenend voor de ellende zijn ook de getallen, welke de gemeentelijk werkliedenbeurs kan verschaffen. Zie hier een voorbeeld: in oktober 1913 waren er bij de patroons 1078 vacante plaatsen, waarop 600 werkzoekenden werden geplaatst. In oktober 1914 waren deze cijfers respectievelijk 150 en 80, waarbij men er op heeft te letten dat van de 150 vacante plaatsen er niet minder dan 89 op het hotel- en koffiehuisvak kwamen, een bedrijf dat door de talrijke troepenbewegingen vanzelfsprekend een betrekkelijke bloei mocht hebben.

Hoe wanhopig de toestand dan ook geworden is, zullen terug enkele cijfers beter dan lange beschouwingen leren. Het werk der gemeentelijke voeding verleent voedsel aan 45.000 personen, welke, om deze hulp te kunnen genieten, absoluut werkloos moeten zijn. Men vergelijkte, om zich er rekenschap van te geven, wat dit cijfer wil zeggen, het bovenvermelde getal van 15.000 met

het totaal aantal werklieden in de Gentse nijverheid. Een ander voorbeeld is het werk der kleding, dat in de eerste twee weken van zijn bestaan reeds aan 8774 gezinnen hulp had te verlenen. In het Arsenal, zoals te Gent de werkplaatsen der Belgische Staatsspoorwegen genoemd worden, zijn onder dwang in de locomotiefafdeling, maandag jl. 200 arbeiders aan het werk gegaan, op hetzelfde loon en voorwaarden als voorheen.

Zoeven ontvang ik opgave van hetgeen door enkele weerstandskassen te Gent betaald is sedert het begin van de oorlog. De vakvereniging der katoenbewerders betaalde 41.000 F, die der metaalbewerders 36.000 F, die der wevers 26.000 F. Men voege hieraan telkens dezelfde som toe, welke de gemeente betaald heeft, volgens hoger uiteengezette manier van werken, om te zien welke grote bedragen uitgekeerd moesten worden.

Kardinaal Mercier.

Berlijn, 26 januari. Volgens een bericht uit Parijs meldt het katholieke blad La Croix, dat de pauselijke nuntius te Brussel aan de paus heeft medegedeeld, dat kardinaal Mercier niet in zijn vrijheid beperkt is en een protest van het Vaticaan onnodig was.

De Duitsers in België.

Berlijn, 26 januari. Het Berliner Tageblatt verneemt, dat de Belgische glasindustrie, daar de grondstoffen uit het buitenland ontbreken, stil ligt. De slechte toestand wordt door geschillen in de vakverenigingen over de ondersteuning verscherpt. De onaangename incidenten, welke zich voordoen, zijn dus niet toe te schrijven aan de bezetting van het land door de Duitsers.

Antwerpen.

De burgemeester van Antwerpen heeft de 20^e dezer, met herziening van zijn besluiten van 4 en 11 augustus, van 10 november en van 17 december, ten einde misbruiken te voorkomen, het volgende besluit bekend gemaakt:

Art. 1. Van heden af is de prijs van het brood vastgesteld: a. voor het wit brood op 52 centiemmen per kilogram; b. voor het grauw brood op 40 centiemmen per kilogram.

Art. 2. Alle broden moeten het merk "1 kg" ingebakken dragen, en hun gewicht moet in overeenstemming zijn met deze aanduiding.

Art. 3. De bloem, bij gewicht van 5 kg maximum, moet aan de prijs van ten hoogste 60 centiemmen per kg verkocht worden.

Art. 4. Brood noch bloem mogen, onder geen voorwendsel, zonder bijzondere toelating, buiten de stad geleverd worden.

Art. 5. De handelaars, die boven de gestelde prijzen verkopen, zullen gestraft worden met gevangenis van één maand tot 5 jaar en met een geldboete van 26 tot 500 frank, met mogelijke toepassing van art. 85 van het Belgisch strafwetboek.

Onafhankelijk van die straffen kunnen het brood en de bloem, die men bij de overtreders zou aantreffen, in beslag genomen en verbeurd verklaard worden.

27 januari 1915

Het bedrijfsleven der stad Brugge staat grotendeels stil. Alleen koffiehuizen, restaurants, banketbakkerswinkels en barbiers maken goede zaken door de klandizie van het garnizoen en van de

doortrekkende troepen. Vooral de middenstand lijdt onder de slapte.

Verskillende grote winkels zijn reeds gesloten. Elders ziet men de wonderlijkste combinaties om nog maar wat te verdienen. Zo stalt bijvoorbeeld een groot meubelmagazijn koffie, haring en kaas uit in de winkelkast. Zowel de groot- als de kleinhandel in levensmiddelen gaat gedrukt onder de door het Duitse bestuur bij plakbrieven vastgestelde prijzen, die zo laag zouden zijn, dat de ondernemers er op verliezen.

Maar op overschrijding van deze maximumprijzen is als straf gesteld een geldboete, inbeslagname van de voorraden en sluiten van het bedrijf. De kosten, die op de levensmiddelen komen, zijn echter hoog door de moeilijkheden van het vervoer nu de treinen geen goederen meenemen en iedereen voor het passeren van poorten en bruggen telkens een pas moet kopen.

Om met paard en wagen de stad binnen te komen moet men twee mark betalen, voor het overige geschiedt het vervoer alleen door de zeer ongeregeld rijdende trams. Buitenlandse passen kosten van 6 tot 12 mark.

Hier volgen van de officiële lijst enkele prijzen per honderd kilo: haver 19 F, rogge 18, maïs 18, meel 23, bloem 28, prima bloem 35, erwten en bonen 64 F. Rosbief per pond 2,40, soepvlees 1,50, kalfsvlees 2,40, varkensvlees 2 F, natuurboter 3,40 F, eieren per stuk 13 centiemen, aardappelen 10 centiemen per kilo, koffie 3 F per pond, zout 17 centiemen per pond en suiker 19 centiemen per pond. Er bestaat gebrek aan rijst, havermout, gort, erwten, bruine bonen, bloem en stearinekaarsen.

Gisteren moesten alle automobielen, motorrijwielen, gummibanden en verdere onderdelen ingeleverd worden bij de kommandantur. Te Eeklo werden gisteren vierhonderd paarden opgeëist.

In de behoeften van de arme bevolking wordt uit de stadskas voldoende voorzien door de uitdeling van soep, brood, steenkool, aardappelen.

Voor de burgerstand maakt het Groene Kruis zich zeer verdienstelijk. In navolging van de Nederlandse organisatie bestaan er hier afdelingen van te Gent, Bergen, Aalst en Brugge. Zij bereiden nu smakelijke maaltijden van aardappelen, vlees, groente en toespis voor 35 cent, die opgediend worden door dames van aanzienlijke familie, gekleed in het wit met de Elzasser muts op, in gezellig ingerichte, met bloemen versierde zaaltjes.

Daar wordt druk gebruik van gemaakt. Talrijke giften in geld en in natura bevorderen dit nuttige werk.

28 januari 1915

Men is volgens Belgische bladen, in Brussel en in Antwerpen op het punt om de postdienst aanmerkelijk te verbeteren. Binnenkort zullen de postbussen, welke tot heden gesloten waren, terug voor het publiek beschikbaar gesteld worden. De Belgische brievenbestellers zullen hun dienst hervatten, hetgeen de distributie zeer zal bespoedigen.

Binnenkort zullen eveneens enige hulpkantoren in Brussel en zijn voorsteden geopend worden.

Het Vlaamse Nieuws klaagt over het wegblijven van Belgische notarissen en vertelt ter illustratie:

Een familie moet erven van een oude oom. Het huis en de meubels van de overleden oude heer werden verkocht; de opbrengst reikte amper om een paar legaten, doktersrekening, apotheker, begrafenis, enz. te betalen. De oude heer bezat echter een aanzienlijk getal waarden, welke in bewaring gegeven waren aan een notaris ... die in Engeland zit.

De familie, en ze is talrijk en ze is arm, zou de waarden wel terug willen. Maar meneer de notaris blijft weg. Hij wil van geen terugkomen horen. Intussen lijden mensen gebrek. Meneer de notaris die zeer rijk is, heeft niets te kort.

De kamers van landbouw in Engeland zetten een beweging op touw om na de oorlog de landbouwers in België en Noord-Frankrijk weer op gang te helpen. Zij zullen te zijner tijd daartoe een inzameling houden van zaaigranen, gereedschap, vruchtboompjes enz. en die verdelen in de geteisterde streken.

Plaatselijke comités zullen voor dat doel overal in den lande worden opgericht.

Volgens een opgave van Duitse zijde heeft de totale opbrengst der Belgische kolenmijnen, die voor de oorlog maandelijks 80.000 ton bedroeg, nu 32.000 ton bereikt, waarvan het bekken Luik 9000 ton leverde, Charleroi 14.000 ton en Bergen 9000 ton. Het arbeiderspersoneel in de mijnen bestaat thans uit 100.000 man, tegen 144.000 man voor de oorlog. Thans werken dus weer 70 procent van het gewone getal arbeiders en de kolenproductie heeft 40 procent van de vroegere hoogte bereikt. In de beddingen bij Rumelingen en Luxemburg is op de ertsgronden van de Belgische

maatschappij Monceau sur Fiaire beslag gelegd en nadat zij geruime tijd hebben stilgelegen, worden ze onder het bestuur der Duitse militaire overheid ontgonnen.

Verkeer met België.

Van de bemanning der passagiersboot Administrateur de Badts zijn te Antwerpen twee man in hechtenis genomen, omdat zij brieven vervoerden.

29 januari 1915

Verkeer met België.

De passagiersboot van Vlissingen op Antwerpen, Administrateur de Badts, is gisteren te Vlissingen teruggekeerd. De leden van de bemanning, die bij hun poging om 300 brieven naar Antwerpen over te brengen, gearresteerd zijn, zijn twee Hollanders, J.P. en C.C.

Heden doet het schip zijn laatste reis naar Antwerpen; gisteren waren er 3 passagiers aan boord.

Brussel, 28 januari. De gouverneur-generaal maakt het volgende bekend:

In de laatste tijd hebben weerbare personen herhaaldelijk pogingen gedaan om de Nederlandse grens te overschrijden, ten einde in het vijandelijke leger te treden. Ik bepaal daarom het volgende:

1. Alle begunstigen, die in het grensverkeer naar Nederland gelden, worden voor weerbare Belgen ingetrokken;
2. Belgen, die tegen het verbod de grens naar Nederland trachten te overschrijden, stellen zich bloot aan het gevaar door de grensposten te worden neergeschoten. Weerbare personen

- zullen in geval van aanhouding worden gestraft en als krijgsgevangenen naar Duitsland weggevoerd;
3. Wie weerbare Belgen bij het overtreden van het verbod om naar Nederland te ontwijken behulpzaam is of dit begunstigt, zal volgens de krijgswet worden bejegend. Dit geldt ook voor leden van het gezin van weerbare Belgen, die het over de grens gaan niet verhinderen;
 4. Als weerbaar in de zin van de verordening worden beschouwd alle mannelijke Belgen van 16 tot 41 jaar.
- Alle geruchten, volgens welke Belgen zullen worden ingedeeld bij het Duitse leger, berusten op kwaadwillige verzinsels.

Van Duitse zijde wordt gemeld, dat het postverkeer in België thans zodanig geschiedt, dat de plaatsen nabij het Duitse postkantoor door Belgische brievenbestellers worden bediend. Deze gaan gedeeltelijk te voet, maar kunnen voor hun bestellingen ook gebruik maken van spoorwegen en fietsen. Zij verkopen onderweg postzegels en brengen hun gezamenlijke zendingen naar het postkantoor, waar dan de verdere behandeling geschiedt. De bestaande postkantoren in België, die voor het brievenverkeer der bevolking zijn geopend, hebben opdracht om te beproeven of het mogelijk is in hun omgeving op gelijke wijze het postverkeer te regelen.

30 januari 1915

Sinds 15 dezer, de dag waarop het bedrag van 40 miljoen frank door de provincies betaald werd als eerste maandelijks storting op de oorlogsschatting van 480 miljoen, sinds 15 dezer moet alles wat door de Duitse overheid opgeëist wordt, met klinkende munt betaald worden.

Deze regeling heeft het Belgische publiek enigszins verzoend met het aannemen der oorlogsschatting door de verschillende provinciale raden.

Langzamerhand begint men de grote verandering te merken, die het verplichte betalen van alle door de Duitsers gebruikte waren, in het stadleven gebracht heeft.

Voor de 15^e heeft de militaire overheid op alle paarden, die maar enigszins bruikbaar schenen, beslag gelegd: de laatste zware knollen van de bierbrouwers zijn weggehaald, zodat in verscheidene bierbrouwerijen in de omstreken van Antwerpen het werkvolk moest doorgezonden worden, daar alle vervoermiddelen ontbraken. Bijna alle paarden, ook de logge breedgeschofte Brabantse rossen, worden naar de slagvelden gevoerd. Enkel treft men soms nog in de stille straten magere, hijgende scharminkels aan, die bij paren of met zijn drieën op dikke knobbelpoten voor een wagentje uit hinken. De melkboeren spannen zelfs hun vrouw en kinderen voor de kar, om hun waar naar de stad te zeulen.

De machines uit de metaalfabrieken zijn ook voor de 15^e opgeëist. Deze worden nu langzamerhand naar Duitsland overgebracht. Zodoende heeft de Duitse regering zich een enorme hoeveelheid metaal van beste kwaliteit bezorgd.

Voor Belgische onderwijzers.

Het weekblad Het Onderwijs meldt, dat het internationaal bureau van onderwijzersverenigingen tot 22 dezer voor noodlijdende Belgische onderwijzer 55.070,59 ½ gulden heeft ontvangen. Daarvan hebben de Nederlandse onderwijzers niet minder dan 15.924,41 ½ gulden opgebracht. Als men bedenkt, zo zegt het blad, dat zij bovendien een niet te schatten bedrag opbrengen door het

huisvesten en voeden van de talrijke in hun gezinnen onder dak gebrachte Belgische collega's met vrouwen en kinderen, dan mag men tevreden zijn over het figuur, dat Nederland ook in dit opzicht maakt.

Denemarken bracht voor het internationaal bureau tot 22 dezer 10.020 gulden op, Roemenië 466 gulden, Noorwegen 1980 gulden, Frankrijk 7143 gulden, Engeland 8354 gulden, Zwitserland 519 gulden, Bulgarije 375 gulden, Nederlands Oost Indië 147 gulden, Nederlands West Indië 362 gulden, Rusland (Finland) 574 gulden, Zweden 10.185 gulden en Spanje 1.022 gulden.

Billijkheidshalve wijst het blad er op, dat Engeland en Frankrijk, evenals ons land, talrijke vluchtelingen in hun land herbergen en ondersteunen.

31 januari 1915

De twee opvarenden van de salonboot Administrateur de Badts, die getracht hebben 300 brieven binnen Antwerpen te brengen, zijn door de Duitsers veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf.

Van Duitse zijde.

Berlijn, 30 januari. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung spreekt een bericht in de Telegraaf, behelzende dat de productie van bietsuiker in België dit jaar zeer gering zal zijn, tegen. Bijna alle fabrieken zijn in werking, met name die in Wandre en Hoei, tussen Luik en Namen, die tot de grootste der wereld behoren. Eveneens de raffinaderijen te Tienen.

De Duitse gouverneur van België heeft bepaald dat een zware belasting zal worden opgelegd aan alle Belgen, die vóór 1 maart niet

in hun land zijn teruggekeerd. Komen zij niet dan zal beslag worden gelegd op hun bezittingen. Dit wordt uit Havre aan de Daily Telegraph gemeld.

De Belgische regering heeft van haar kant doen weten, dat er wettelijke maatregelen kunnen worden genomen tegen die Belgen, die door dit besluit van de Duitse gouverneur zouden willen trachten zich ten koste van hun uitgeweken landgenoten te verrijken, bv. door aankoop tegen spotprijzen van geconfisqueerde onroerende goederen.

Amerikaanse hulp.

Het heden door ons ontvangen overzicht van het Amerikaanse hulpcomité voor België behelst onder meer opgaven van hetgeen in de weken eindigend 13 en 20 januari uit Rotterdam naar België is gezonden. De hoeveelheden zijn nu niet meer in Amerikaanse tonnen, maar in tonnen van 1000 kilo uitgedrukt. Aan tarwe werd in de genoemde weken verzonden respectievelijk 4622 en 20.356 ton, aan meel 6636 en 2340 ton, voorts nog kleinere hoeveelheden rijst, erwten, bonen, zout, maïs, aardappelen, kleren enz. Er is tot 20 januari nu in totaal 111.713 ton gezonden.

Uit de rekening en verantwoording lopend van 22 oktober tot 23 januari, blijkt dat de afdeling levensmiddelen, die afzonderlijk geadministreerd wordt, een kas- en banksaldo heeft van 398.079 pond. Het comité schat dat de uitstaande vorderingen voor inkopen en vrachten met 1.100.000 pond de kasmiddelen te boven gaan. Er worden nog 36 schepen met levensmiddelen uit Amerika hier verwacht tussen heden en de week beginnende op 11 april.

Duitse postambtenaren die naar België worden overgeplaatst, ontvangen boven hun gewone inkomsten een daggeld, dat voor de

hogere ambtenaren 40 mark bedraagt, voor ambtenaren met de rang van secretaris 24 mark, voor assistenten 20 mark en klerken 12 mark.

1 februari 1915

Het Duitse bestuur in België heeft besloten een belasting te heffen van alle uitgeweken Belgen, die niet vóór 1 maart a.s. zijn teruggekeerd. In het Berliner Tageblatt vinden wij nu de tekst van die verordening:

1°. Alle voor het jaar 1914 belastingplichtige Belgen, die sedert het begin van de oorlog langer dan twee maanden in het buitenland vertoeven en niet voor 1 maart 1915 zijn teruggekeerd, zullen een buitengewone belasting hebben te betalen, ten bedrage van het tienvoudige van hun directe belastingen. Als afwezige wordt iedere belastingplichtige beschouwd, die niet in het land is gebleven of niet in zijn woonplaats vertoeft.

2°. De belasting zal niet worden geheven van onbemiddelden, doch begint bij de volgende minimumaanslag in de belastingen: 35 frank in de gemeenten tot 10.000 inwoners, 45 F in de gemeenten van 10 tot 25.000 inwoners; 60 F in gemeenten van 25 tot 50.000 inwoners; 80 F in gemeenten van 50 tot 75.000 inwoners en 100 F in gemeenten van meer dan 75.000 inwoners. Het burgerlijk bestuur is gerechtigd, in daarvoor in aanmerking komende gevallen, kwijtschelding te verlenen.

3°. De helft van de opbrengst van deze buitengewone belasting ontvangt het algemeen bestuur, dat de bedragen volgens de art. 48 en 49 der Haagse conventie in het belang van het bezette gebied bezigt; de andere helft blijft aan de gemeenten.

4°. De belasting moet voor de 15^e april worden betaald en zal na die datum onder dwang worden geïnd.

5°. Deze verordening treedt dadelijk in werking.

Uit België.

Men schrijft ons uit Brussel op 23 januari:

Op 20 november 1914 verscheen in het Gesetz- und Verordnungsblatt für die okkupierten Gebiete Belgiens (n°. 15) het volgende besluit van de toenmalige gouverneur-generaal von der Goltz:

“De huurders die tengevolge van de oorlog verhinderd zijn geweest gebruik te maken van het gehuurde, kunnen of verbreking van het huurcontract, of vermindering van huurprijs vragen, voor de tijd gedurende dewelke zij verhindering hebben gehad. In beide gevallen heeft de verhuurder geen recht op schadevergoeding van de zijde van de huurder.

Alle processen, voortvloeiend uit de toepassing der voorgaande alinea, vallen onder de uitsluitende bevoegdheid van de vrederechters, ongeacht de hoegrootheid van het bedrag in kwestie.”

Dit gewichtige besluit, vooral ten behoeve der vele uit België verdreven Duitsers genomen, gaf een verstrekkende uitbreiding aan art. 1722 van het burgerlijk wetboek, dat zegt: “Wanneer gedurende het lopen van het huurcontract het verhuurde volkomen vernield wordt door een toevallige omstandigheid, is de huur verbroken; is het verhuurde slechts gedeeltelijk vernield, dan kan de huurder, naarmate de omstandigheden, of verbreking van het

contract, of vermindering van huurprijs vragen. In beide gevallen is schadevergoeding buitengesloten.”

Het spreekt vanzelf, dat de Belgische rechter met beide teksten voor ogen, wanneer hij zich nauwkeurig aan de wet hield, herhaaldelijk vonnissen had te vellen, die niet strookten met de inzichten waaronder het besluit van 20 november genomen was, m.a.w. de Belgische rechter was niet bereid om Duitse huurders zo maar van hun verplichtingen te ontslaan.

Deze weinige plooibaarheid der Belgische magistraten heeft nu van de zijde der Duitse overheid een nadere verklaring uitgelokt, die een precedent vormt, dat niet dan met grote verwondering door juristen van alle landen zal worden opgenomen.

De nadere verklaring bevat, met het oog op “de gerezen twijfel” aangaande de toepassing van het besluit van 20 november, een vertoog met aanhalingen uit de Franse rechtsliteratuur. Dit vertoog heeft tot doel te bewijzen dat art. 1722 van veel verdere strekking is dan de tekst zelf dit vermeldt, zodat het “vernien” van het gehuurde als geheel bijkomstig moet worden aangemerkt en tal van andere gevallen van verhindering van gebruikmaken van het gehuurde in het toepassingsveld van dit artikel betrokken worden.

Na deze nieuwe wetsinterpretatie wordt dan aan de Belgische rechter verklaard dat art. 1722 en het besluit van 20 november zich ook zullen uitstrekken over de volgende gevallen:

- 1°. Wanneer de huurder onder de wapens is geroepen, tenzij zijn gezin er zonder hinder blijft wonen;
- 2°. Verbanning van de huurder uit de gemeente of het land, hetzij door bevel aan zijn persoon of door algemeen ministerieel besluit;

3°. Het verlaten van het gehuurde door de huurder tengevolge van een gewettigde angst, d.w.z. niet overdreven, door de gebeurtenissen ontstaan (dreigende houding der bevolking tegen zekere groepen der inwoners, aankondiging van een bombardement, enz.);

4°. Opeising van het gehuurde ten bate der militaire behoeften of afzetting van de verhuurder door de militaire overheid;

5°. Verhinderings om op jacht te gaan wegens het verbod wapens te dragen, ofwel omdat het jachtterrein begrepen is in het gebied der krijgsverrichtingen.

In het te Antwerpen verschijnende Vlaamsche Nieuws lezen wij onder het opschrift "Schandelijke misbruiken" o.m. het volgende:

"Wij vernemen dat in een Belgische gemeente, die we voorlopig alleen door B. zullen aanduiden (misschien gebeurt het ook wel elders?), op schandelijke wijze wordt te werk gegaan bij het uitdelen der voorraden, door de intercommunale commissie voor de behoeftige bevolking bestemd.

Wanneer nl. in de gemeente B. een paar vaten petroleum toekomen, wordt er eerst gezorgd dat mijnheer pastoor een flinke voorraad krijgt. Een ander aanzienlijk gedeelte gaat naar de school der paters. Dan komt mijnheer de secretaris, en dan mijnheer de schepen, en dan de vriendjes van die heren, meestal lieden die voldoende middelen bezitten om zelf het nodige aan te kopen.

Wanneer nu de arme klompenmakers en wissenvlechers komen met hun kannetjes, om ook wat van de voorraad te bekomen (die, vergeet het niet, lezer, dan toch in de eerste plaats voor hen bestemd was!) worden ze afgescheept: er is geen petrol meer!"

Het Vlaamsche Nieuws zegt tenslotte nog dit:

“Wij vestigen de aandacht van de intercommunale commissie op deze schandelijke manier van doen, en wij hopen dat men die heren van B. van hogerhand eens uitdrukkelijk zou wijzen op de echte, menslievende vervulling van hun plichten.”

2 februari 1915

Goederen te Antwerpen.

Berlijn, 2 februari. Over de behandeling van de te Antwerpen opgeslagen waren verluidd, dat voorlopig de vrije beschikking erover verboden is. Inbeslagneming pleegt voor levens- en voermiddelen, graan en grondstoffen te geschieden ter voorziening in de behoeften van het leger. Niet in beslag genomen waren mogen gewoonlijk vrij naar Duitsland of ook door België vervoerd worden. De uitvoer naar het neutrale buitenland geschiedt in de regel niet. Ten aanzien van die artikelen, waarvan de uitvoer uit Duitsland verboden is, beslist de intendant van het gouvernement te Antwerpen over inbeslagneming of vrijlating.

Uit Gent.

Men meldt ons uit Gent:

Laat ik om te beginnen u enige bijzonderheden mededelen omtrent de voeding. Wij zijn op rantsoen van 250 gram brood per persoon en per dag. De politie brengt de kaartjes, die recht op aankoop geven, eens in de vijf dagen rond. Vlees en groenten zijn nog steeds, evenals aardappelen, tegen de gewone prijs te krijgen. Petroleum is er in het geheel niet meer te krijgen, doch de stad legt nu gasleiding aan bij hen die er geen hebben. Echter ontbraken de

gasmeters, en toch wilde men de mensen niet verstoken van licht laten. Spoedig vond men er dan ook dit op: men zou iedereen 15 centiemmen per gasarm en per avond laten betalen. Hoewel geen ideaal systeem, werkt het naar wens. Tot half april is elke nieuw aangeslotene verplicht deze 15 centiemmen per avond en per licht te betalen.

Voor een aantal voedingsmiddelen zorgt het Amerikaans-Spaans comité. Dit geeft de ontvangen eetwaren gratis voor de voeding der armen, doch richtte tevens een winkel in, waar men de goederen tegen gewone prijs verkoopt. De opbrengst is ten bate van de steuncomités. Ziehier enige prijzen per kilo: tapioca 0,60 F; haverhout 0,60 F; spek 2,20 F; oranjelinnen 0,50; mooie maïzena 0,50 F.

Ook bloem wordt daar verkocht, doch daarvoor moet men zich eerst wenden tot het comité, dat zetelt in de Lakenhalle (bij het Belfort).

De kaarsen zijn, nu alle petroleum ontbreekt en velen, vooral buiten, geen gas kunnen krijgen, erg duur: kleine kaarsen kosten zelfs 0,25 F het stuk!

De stad Gent is, zoals u reeds weet, gedwongen geweest grote sommen te lenen aan andere gemeenten, niet op bevel van de Duitsers, maar op verzoek van die gemeenten; bovendien geeft de stad veel uit ter bestrijding van de armoede (publieke werken), ter ondersteuning der comités, en tenslotte voelt de stad natuurlijk het effect van de oorlog sterk in haar inkomsten.

Natuurlijk is dan ook de belasting enorm gestegen, ja zelfs voor velen verdubbeld. Men heft nu belasting op de waarde der meubelen naar volgende schaal: 4 procent van een waarde van 100-

500 F; 5 procent van een waarde van 501-1000 F, en 6 procent van een waarde van 1001 F en hoger. Bovendien betaalt men 5 F per piano en wordt ook de ongetrouwde man flink aangesproken.

Als veiligheidsmaatregel eisten de Duitsers, die grote vrees voor spionnen koesteren, van alle ambtenaren een verklaring, die zij te tekenen kregen en zonder welke zij ontslagen werden. Zie hier de (drietalige) tekst in het Nederlands:

“Ik ondergetekende, beloof hierdoor naarmate der bestemmingen der Haagse Conventie van 18 november 1907 voort te gaan op nauwgezette wijze en loyaal mijn ambt uit te oefenen, niets te ondernemen wat de Duitse administratie in de Belgische gebiedsdelen zou kunnen schaden;”

Gratis wordt hier verspreid een: Manuel du Patriotisme, waarin de opsteller zeer heftig tegen de Duitsers te keer gaat. De Fransgezinden trachten de toestand uit te buiten voor hun zaak. Daarvoor echter moeten de Vlaamse leiders eerst geschandvlekt worden. Zij vallen nu mr. Louis Franck, een der drie Vlaamse leiders in het parlement, Rijckmans en burgemeester De Vos, van Antwerpen, hevig aan in een klein smaadschrift. Antwerpen wordt verder hevig aangevallen en uitgescholden. Het is immers de Vlaamse veste bij uitnemendheid. Antwerpen werd zelfs voorgesteld als de enige vlek op de heldhaftige naam der Belgen! En dan komt de aap uit de mouw. In het herstelde België zullen de Flaminganten voor altijd afgedaan hebben! Treurig zijn dergelijke verschijnselen van tweedracht in een volk, dat nu de ernstigste bestaanscrisis doormaakt!

De stemming onder de burgerij is zéér verbitterd. Zij verliezen alles: hun land, hun taal (Frans), hun geld en hun goed. Velen onder de

leden van de beide machtige Vlaamse taalverbonden, het Algemeen Nederlands Verbond en het Nationaal Vlaams Verbond, verbroederen zelfs met hen, die bovenbedoelde manifesten uitgeven.

Een vriend van mij, juist uit Deinze, Tielt en Roesalere teruggekomen, vertelde me, dat de Deinzenaars zeer anti Duits waren (onder de burgerij vooral). Wanneer men echter de Westvlaamse grens nadert en dus ook het gevechtsfront, verandert deze stemming in een vriendelijke gezindheid. Te Tielt is men zeer vriendschappelijk jegens de Duitsers, die daar een zeer belangrijk centrum hebben.

De werklui, ook hun vrouwen en kinderen, schieten uitstekend met hen op in heel Vlaanderen. Zij maken zich zeer bemind door met de kinderen te spelen, verder veel brood en soep en eten uit te delen. Ook door andere kleinigheden tonen ze dikwijls een goed hart. Ik wil u eerst een aardige anekdote hierover vertellen. Een boer uit Destelbergen (bij Gent) die fietste zonder de daartoe benodigde "Passierschein", werd door een dragonder opgebracht naar de Gentse kommandantur, waar onze Vlaming tot vier dagen gevangenisstraf veroordeeld werd, terwijl zijn fiets werd verbeurd verklaard. De dragonder, plichtsgetrouw doch medelijdend, pleitte daarop voor hem: de man had een zieke vrouw, zes kinderen en een zeer goed verleden. Dit werd in aanmerking genomen en ook de fiets werd teruggegeven, waarna de dragonder de fiets vol laadde met broden en hem naar huis liet gaan.

Het houden van vergaderingen is nauwkeurig geregeld door een besluit, getekend door baron von Bissing, generaal gouverneur in België. Overtredingen van dat besluit worden gestraft met gevangenisstraf tot één jaar of boete, gaande tot 5000 frank.

Belgische aangelegenheden.

Men schrijft ons van Belgische zijde:

Er wordt wel eens beweerd, dat de Duitsers door strengheid hun verblijf in België niet gemakkelijk maken. Dat zij er niet om bemind worden, ligt wel voor de hand. En het heeft op sommige dagen een schijn of gingen zij het zelf voelen. Een gast te blijven, die slechts geduld wordt, moet trouwens wel eens belust maken op de bejegening, die een welkome gast te beurt valt. Ook kan het niet anders of zij smachten ernaar. En waar de strengheid de bevolking van te uitbundige, thans van alle uiting van liefde voor de afwezigen, weerhoudt van het tonen van ontevredenheid tegenover de bezoekers, zijn zij langzamerhand gaan menen, dat die onthouding misschien door een zweem van sympathie voor hen zou kunnen worden gevolgd. Zover zijn zij thans. Die sympathie trachten zij te wekken. Want het is, nietwaar, heel moeilijk zich rekenschap te geven van de gehalte van gevoelens, waarvan men zelf de betuiging belet.

En in die poging komt terug te voorschijn, hoe groot hun kennis is van de toestanden, waarmee moet rekening gehouden worden, en van de stromingen, waartoe zij zich menen te moeten wenden.

Hun vroegere houding verzaken ze niet, nochtans: de toegevendheid wordt niet groter. Aan de strengheid die zich wil opdringen, is niets veranderd.

Zo mochten, met laatstgenoemde, de heren bestuurders van een inrichting, die zich voorneemt, afgedragen kleding aan behoeftigen uit te delen, kennis maken. Men mag gerust geloven, dat deze dagen, voor dergelijke inrichting een tijdperk van bloei deden aanbreken. Maar het gebeurde, dat twee Duitse infanteristen,

afkering van de Brusselse luchten, voordeliger verblijf gingen wensen in hun hart, en de bescherming van de goden gunstiger achtten dan hun oversten. En zij richtten hun stappen naar de lokalen van gemelde inrichting. De huisbewaarder was alleen thuis. En bij het medelijden dat hij voor die ontgoochelde soldaten voelde, mengde zich een heimelijke vreugde in zijn gemoed. Hij liet zich overhalen, zij kregen een civieltje.

Maar werden ze betrappt, of waren zij zelf reeds op verkenning uitgezonden? Zeker is dat de dag daarop, een officier om een werkmansplunje kwam smeken, en dat twee dagen later de huisbewaarder achter de grendels zat. Maar, opdat het tot voorbeeld van allen zou strekken, delen thans de bestuurders, de leden en weldoeners der inrichting, in niet gering getal, de geneugten van de nor.

Zo ook werden ergens drie Belgische heren betrappt om stukken op zak te dragen, waarvan beweerd werd, dat het vertalingen uit de Times waren. Opgebracht, werden ze ook in hechtenis gesteld. Maar na drie dagen blijken toch de stukken proza zo onschuldig te zijn als onnozele kinderen. De betichten zullen terug op vrije voeten gesteld worden. Niet, nochtans, zonder dat hun een boete van 1200 mark wordt opgelegd. Waarom? Vragen zij versted. "Gij zijt immers in de gevangenis geweest, nietwaar, luidt het antwoord; ge moest er maar geen aanleiding toe geven ...".

En voor de echtheid van die feiten en van vele andere, zoals bv. boetes, waarvan de gezamenlijke opbrengst 20.000 mark beliep, aan mensen opgelegd, die op een ochtend in het postkantoor aangetroffen werden met exemplaren van de Times, zullen de meest betrouwbare personen instaan.

Neen, de beginselen van strengheid worden niet vergeten. Maar andere maatregelen worden genomen, die zoals hoger gezegd, in het oordeel van velen thans gelden als de uiting van een wens om gunstiger stemming te verwekken.

Die geest kan misschien reeds worden vastgesteld in de bepalingen van de jongst uitgeschreven belasting. In onderscheidene steden, in verschillende dorpen verhalen arbeidersbevolking noch kleine handel hun misnoegdheid om het wegblijven van rijkere burenen. Deze laatsten voelen dan op sommige dagen de behoefte, om hun willekeurige ballingschap op een wijze te wettigen, die voor de geblevenen vol verwijten is, en hun onverdiend krenkt. Maar om de treurige uiting van dat misverstand is het niet te doen. Men weet dat het bestaat. En nu wordt de nieuwe belasting van diegenen geheven aan wiens afwezigheid de ongunstige toestand door sommigen wordt toegeschreven. Het is wel te vrezen, dat er hier of daar, in België een stem zal opgegaan zijn, door ontevredenheid beziel, om de straf die opgelegd werd aan de wegblijvenden, goed te keuren. Maar weerklank zal ze wel niet vinden.

Er werden echter andere maatregelen genomen, die veel beter in staat schijnen om de gevoelens van een deel der Belgische bevolking tegemoet te komen. Een deel der bevolking. Want daardoor is het juist, dat de volgende feiten kun betekenis krijgen.

Het eerste hebben de Vlaamsgezinden met de voorkomendheid der Duitsers moeten kennis maken. Verschillende feiten werden in dit blad reeds verhaald. Men weet o.m. dat er te Brussel een krantje uitkomt, in het Vlaams opgesteld, dat stemming tracht te maken voor de Duitsers. Het schijnt zelfs dat enkele goedbedoelende Vlamingen zich een ogenblik hebben laten verleiden. Slechts een ogenblik. Slechts genoeg om eens te meer, een bewijs te geven dat

de Vlaming steeds oprecht is, en in de grond van zijn gemoed niet wantrouwig. Het kunnen gebreken zijn ...

Maar onlangs hadden de vlaamsgezinden een nieuwe gelegenheid om zich te verwonderen. Verschillende leiders der beweging die in België zijn gebleven kregen bezoek van een heer, die met hen een praatje over de noodzakelijkheid van den Nederlandse Hogeschool te Gent aanging. Die bezoeker was geen Duitser. Hij was, jammer genoeg, een onderdaan van een neutrale staat, en woont te Brussel. Weldra liep het gesprek over de behoefte om de propaganda thans voor te zetten. De omstandigheden werden zo geschilderd dat het ogenblik en de gezindheden enig waren om een inrichting te krijgen en te stichten waarvan anders de verwezenlijking moeilijk en twijfelachtig zou blijven. Moet er betoogd worden dat het plan bij de Vlaamse leiders geenszins welkom was? "Zijn de Duitsers de stichting van een Vlaams onderwijs werkelijk genegen, antwoordden zij aan de bezoeker, waarom dan zulke haast aan de dag gelegd? Want, blijven zij meester in België, dan hebben zij tijd genoeg om de inrichting van het onderwijs aldaar na te gaan en te verbeteren. En, blijven zij er geen meester, begrijpen zij dan niet dat hun huidige stappen de zaak van de Vlaamse Hogeschool later in opspraak en in onherroepelijk gevaar zullen brengen?"

Vlaamsgezinden kunnen voor zulke belangstelling bijgevolg niet eens dankbaar zijn. En, hetgeen alleen reeds kan volstaan: het Belgische volk heeft thans voor andere aangelegenheden te zorgen en te werken, die zijn ganse kracht vorderen."

De commissie voor hulpverschaffing in België te Londen heeft een bod gedaan voor de lading van de Wilhelmina, die gelijk men weet met levensmiddelen, die aan een Amerikaans burger geconsigneerd

zijn, naar Duitsland onderweg is. Een aantal ongelukken met schepen, die de commissie bevracht had, hebben in de geregelde aanvoer van levensmiddelen voor België stoornis gebracht, zodat men nu vreest dat er hongersnood zal komen.

De commissie heeft nu een zodanige schikking getroffen, dat zij de lading van de Wilhelmina in elk stadium van haar reis zal kunnen overnemen, waarna het schip een vrijgeleide naar Rotterdam zou krijgen.

3 februari 1915

Het winkelbedrijf te Brugge heeft, schrijft het Handelsblad van Antwerpen, het zonderlingste aanzien gekregen. De middenstad lijdt het meest door de slapte in de zaken. Alleen de herbergen, restaurants, banketbakers en barbiers doen goede zaken, door de aanwezigheid van de vele soldaten en de doortrekkende troepen.

Talrijke grote winkels zijn gesloten en de andere verkopen wat zij kunnen. Zo verkoopt een meubelfabrikant koffie, kaas en haring. De verkoopprijzen zijn alle vastgesteld en de overtredingen worden gestraft met boetes van 500 tot 10.000 mark.

Een plakkaat is te Brugge aangeplakt, houdende verbod aan de inwoners, van met de Duitse soldaten over de oorlog te spreken.

Belgische bankbiljetten.

De Times bespreekt in een vrij uitvoerig artikel de vraag, welke waarde moet worden toegekend aan de nieuwe Belgische bankbiljetten, die door de Société générale de Belgique worden uitgegeven.

Hoewel het blad vooropstelt, dat alleen het Duitse bestuur voor de uitgifte van deze biljetten aansprakelijk kan worden gesteld, erkent het toch, dat de medewerking van de Belgische banken niet zonder invloed op de aard van dit papier kan blijven, al is deze medewerking ook min of meer gedwongen, daar men voor de keuze stond, deze biljetten uit te geven, of de uitgifte van biljetten aan een Duitse instelling toevertrouwd te zien.

Ook bestond nog de mogelijkheid, dat de Duitse rekwisitiebons tot wettig betaalmiddel zouden worden verklaard.

Op de op 24 november te Brussel gehouden vergadering van Belgische banken en bankiers, waar tot de uitgifte van deze biljetten is besloten, was ook de vicegouverneur van de Nationale Bank van België tegenwoordig.

Op deze vergadering is overeengekomen, dat de Société Générale de biljetten zou uitgeven voor rekening en ten behoeve van de Nationale Bank en onder gemeenschappelijke garantie van de beide instellingen.

De Société Générale is echter in de eerste plaats voor de uitgifte verantwoordelijk, zodat in geen geval gezegd kan worden, dat de biljetten geheel zonder dekking worden uitgegeven.

Toch zal er, aldus de Times, bij de eindafrekening wel degelijk onderscheid moeten worden gemaakt tussen de bonafide houders, d.w.z. hen, die niet anders konden doen, dan de biljetten aannemen, en de Duitse bezitters van de biljetten.

De biljetten zullen dan voldaan moeten worden uit een schadeloosstelling, welke van Duitsland zal worden gevraagd.

4 februari 1915

Te Antwerpen worden werkloze mannen en vrouwen boven de 18 jaar ondersteund uit de werklozenkas. Personen boven de 21 jaar trekken 0,60 F per dag, de andere 0,40 F. Het hoofd van het gezin en de kinderen boven de 18 jaar komen in aanmerking; de huisvrouw enkel als zij weduwe is.

In het geheel worden ondersteund 33.148 werklozen. Deze onderstand bedraagt wekelijks een som van meer dan 100.000 frank, die de stad alleen betaalt. Het gemeentebestuur van Antwerpen heeft tot hertoe elke steun van het buitenland geweigerd om de werkloosheid te lenigen.

Op de nieuwe Belgische banknoten is de Vlaamse tekst als volgt gedrukt:

“Société Générale de Belgique (Naamloze Maatschappij). Honderd frank. Dit biljet zal verwisseld worden, naar wil van de drager, tegen een bankbiljet van zelfde bedrag der Nationale Bank van België, ten laatste drie maanden na de vredessluiting.”

Verder staat het gebruikelijke: “De namaker wordt door de wet met dwangarbeid gestraft.”

Het Gas, orgaan van de vereniging van gasfabrikanten in Nederland, ontvangt over de gasnijverheid in België de volgende mededelingen van de heer Carl Haasters te Utrecht, die ongeveer twee en een halve week in België is geweest en wel van 7 januari tot 19 januari:

“De productie van de kolenmijnen was gedurende de vorige maand belangrijk groter dan in november. Terwijl de verzending uit het district Charleroi wegens gebrek aan lege schepen is

achteruitgegaan, nam die uit de districten Luik en Borinage belangrijk toe, vooral uit het laatstgenoemde district.

De kolen uit de Borinage worden sedert het begin van de vorige maand bijna uitsluitend aan de gasfabrieken in België verzonden, waardoor de aanvoer van kolen uit Westfalen in vrij sterke mate kon worden ingekrompen.

Ik bezocht onder meer de gasfabrieken van Brussel: de gemeentelijke gasfabriek (Schaarbeek), verder die van St. Joost ten Node, Laken, Vorst, Koekelberg, Anderlecht, St. Gillis. Ook bezocht ik de gasfabrieken te Antwerpen, Luik, Gent, Brugge, Mechelen, Leuven en Charleroi.

Op geen van deze gasfabrieken was voorraad van gascokes. Grote hoeveelheden daarvan worden door de gasfabrieken gebruikt voor hun watergasinstallaties, terwijl het overblijvende zo goed als geheel en al door de burgerij en door de detailhandelaren wordt weggehaald.

De voorraden van afgewerkte ijzeraarde en ook die van zwavelzuur en ammoniak zijn belangrijk, het laatstgenoemde artikel is voor uitvoer naar Duitsland bestemd.

Brandstoffen worden in voldoende hoeveelheden aangevoerd en de prijzen zijn in verreweg de meeste plaatsen niet hoger dan hier te lande. Wel waren in het begin van oktober de prijzen ongewoon hoog, doch aan die toestand werd door de Duitse autoriteiten reeds spoedig paal en perk gesteld.”

Uit Antwerpen.

Men meldt ons:

De Duitse censuur wordt hoe langer hoe scherper voor de te Antwerpen verschijnende bladen. De oorzaak van de grotere strengheid der Duitse autoriteiten zal wel niet moeten gezocht worden in het feit, dat de Antwerpse bladen in de laatste tijd een meer energieke toon aanslaan; hun houding is nog altijd even gewillig. Maar de ontevredenheid van de censor vindt hierin zijn verklaring: hij heeft de houding van de Antwerpse bladen nagegaan ook voor het innemen der stad.

Enige dagen geleden heeft namelijk de kommandantur aan de directies van al de, reeds voor de oorlog bestaande, bladen opdracht gegeven haar de nummers voor te leggen die verschenen zijn vanaf het uitbreken van de oorlog tot op de dag van de inneming der stad. Door het bestuderen van deze interessante verzamelingen is de Duitse overheid tot de overtuiging gekomen dat de nu zo gediensstige en gewillige bladen vroeger, in andere omstandigheden, een heel andere toon aansloegen.

Het autorijden is bijzonder duur en moeilijk geworden in België. Het publiek merkt er weliswaar niets van, daar alle particuliere auto's opgeëist zijn, maar de openbare besturen hebben daarentegen veel last van de omslag, die er gemaakt wordt om een passierschein voor een auto te krijgen. Wanneer de dienst der bevoorrading een lid van het gemeentebestuur noodzaakt per stadsauto bv. van Antwerpen naar Brussel te rijden, dan moet hij eerst een certificaat van goed gedrag bij de politieoverheid halen; dit getuigschrift moet dan gewaarmerkt worden door de burgemeester. Dit officieel stuk wordt daarna aan de militaire gouverneur voorgelegd, die een streng onderzoek gelast. Wordt alle in orde bevonden, dan krijgt men, na dagenlang wachten, een passierschein, geldig voor één dag, de dag der afgifte. De kosten van dit papiertje voor een

autotochtje van Antwerpen naar Brussel en terug, belopen 62,50 frank.

Een Rode Kruis voor non-combattanten.

Men meldt ons uit Den Haag:

De heer W. A. van der Veen, voorzitter van het Centraal Bureau voor Belgische vluchtelingen, die dezer dagen weer hier ter stede vertoefde, heeft in een persgesprek enige nadere inlichtingen verstrekt omtrent de arbeid van het bureau en de huidige toestand in België.

De arbeid van het bureau neemt nog altijd eerder toe dan af. In antwoord op een vraag naar de toestand, wees de heer van der Veen erop, dat het bureau niet aan kritiek doet, doch zwijgt en helpt. Met die tactiek wenste hij ook bij de beantwoording der gestelde vraag rekening te houden. Toch kon hij wel een en ander mededelen, wat niet juist van staatkundige aard zou zijn. Allereerst dan kan worden geconstateerd, dat de bevolking, over het geheel genomen, meewerkt en rustig en ordelijk haar weg gaat. Aan de andere kant, hoewel de materiële druk door allerhande oorzaken zwaar is, wordt de bevolking ook niet vermoeid vanwege de Duitse overheid met onnodige en lastige dingen. Ik zou haast kunnen zeggen, vervolgde hij, dat alles gedaan wordt om de geestelijke zijde van de druk te verzachten.

Ook in het strafwezen kan men die bedoeling herkennen. Zover mij bekend, worden vanwege de militairen alleen straffen opgelegd inzake overtreding van de voorschriften van het postwezen en van het verbod van brievenvervoer, en wat het laatste betreft, gaat men toch ook met oordeel des onderscheids te werk. De materiële druk is en blijft zwaar. De zorg voor het bestaan wordt ernstiger en

ernstiger, en vooral de leden van ons bureel, tot hetwelk men vaak om hulp komt, voelen diep medelijden met het geteisterde volk.

Het zou beter kunnen zijn als we met Holland konden corresponderen en geldzendingen over en weer mogelijk zouden zijn, maar dat schijnt nog niet te kunnen en wij doen alles om mogelijk te maken, dat de arme geld kan ontvangen uit het buitenland van meer met aardse goederen gezegende familieleden, vrienden of gevluchten. Het Antwerps bureel staat steeds in verbinding door middel van zijn bulletins met vraag en antwoord en zendt volmachten over naar het bureel te Roosendaal, waar jhr. Graswinckel ze ontvangt, de gelden incasseert en naar Antwerpen doorzendt. Wij hebben het zelfs nodig gevonden, vervolgde de heer Van der Veen, om tussen het filiaal en het hoofdkantoor een rekening courant te openen en wij berekenen absoluut geen kosten. Het is gelukkig, dat wij nu ook in Brussel zo ver zijn, dat binnenkort daar ook een afdeling in werking zal treden en wij de bevolking, die ons wil spreken de lastige reis naar Antwerpen kunnen besparen.

Wij zullen dan ook nog wel in het zuiden en vooral in Gent een afdeling moeten oprichten om ook daar hulp te kunnen bieden.

Zoals men weet, is onze arbeid vooral een praktische. Wij kunnen ons niet bezig houden met het wegnemen van de oorzaken der noden, iets, dat met ons standpunt van neutraliteit toch op de duur niet te verenigen zou zijn, maar wij hebben ons telkens aan de toestanden kunnen aanpassen en bijstand kunnen geven.

Het is wel eigenaardig, dat wij op die wijze bijna met alle geledingen van het volksbestaan in aanraking zijn gekomen, zodat als vanzelf bij mij is opgerezen de vergelijking tussen het Rode Kruis, dat voor

de strijdenden werkt en ons, die aan de lijdende elementen der bevolking trachten hulp te verlenen. Op een vraag naar de stemming onder de bevolking deelde de heer Van der Veen vervolgens mee, hoe hij de vorige week een bezoek bracht aan Dinant en terwijl zijn auto langs de velden snelde, trof het hem, hoe overal de vrouwen en kinderen druk bezig waren ofwel in groepjes bijeen stonden te klagen en te jammeren. Bij de enkele mannen, die hij sprak, bleek hem de moedeloosheid nog groter dan onder de vrouwen. "Wat geeft het", zegden enkelen, "of wij werken, wie weet het of we de oogst zien en wie weet wat ons nog te wachten staat?".

Het is jammer, dat men op het platteland hier en daar de veerkracht verliest. Door flink de handen uit te steken, wordt men toch heus niet armer, en al die beschouwingen over de toekomst hebben geen nut en men zal juist zien, dat hetgeen men vreest meestal niet gebeurt. Het is echter moeilijk tegen een dergelijke, op teleurstelling gebaseerde, mening te redeneren.

Het getal der vrouwen en kinderen in België is zeer groot. Men kan over het algemeen aannemen, dat 7/8 der bevolking weer in België aanwezig is. Zo'n oorlog, zegde de heer Van der Veen, is voor de mannen eigenlijk nog niet eens zo erg als voor de vrouwen. Voor hen vooral is de toestand vreselijk zonder inkomsten, met de zorg voor het ganse huisgezin op hen drukkend, in de onmogelijkheid iets te verdienen, gedwongen alle opvattingen van eergevoel en familietradities af te wijzen en de handen uit te steken om hulp te vragen, dat alles vormt zeker een zware druk, gevoegd bij de onzekerheid omtrent het lot van man of zoon.

We kunnen wel dit stille lijden der vrouwen als de machtige ondertoon beschouwen, die het geheel draagt. Wat we in de

kranten lezen, is altijd van gevechten, van op zichzelf staande feiten, maar deze droevige ondertoon, daarvan hoort men feitelijk zo goed als niets.

Het is te hopen dat ook voor de non-combattanten een Rode Kruis zou worden opgericht, wanneer in de toekomst het oorlogvoeren zich niet wijzigt, en een het gehele volk omvattend karakter krijgt. En het zou een der eerste zaken moeten zijn, als er weer een vredesconferentie wordt gehouden, dat de grondregelen ten aanzien van de non-combattanten worden omljnd en een behoorlijk toegerust korps wordt gevormd om hulp te verlenen en toevluchten in te richten voor de non-combattanten.

Er zou hierover zeker nog heel wat te zeggen zijn.”

“U stelt u dus voor, een permanent korps, in vreedstijd gevormd?”

“Zeer zeker.”

“Is dit plan nieuw en door uzelf bedacht?”

“Ja. Het is bij mij opgekomen gedurende de arbeid in België en eigenlijk reeds gedurende mijn arbeid in Zuid-Afrika, tijdens de oorlog daar. Want het is voor de tweede maal al, dat ik de verschrikkingen van de oorlog van nabij onder de ogen krijg. Het plan is thans reeds meer afgerond en heeft meer vaste vorm aangenomen door de arbeid, die het Antwerps Centraal Bureau door de loop der omstandigheden op de handen gelegd werd. De groei van het Antwerps Centraal Bureau zal ook nog wel nieuwe gezichtspunten geven. Ik weet wel, dat wij ons voor onze moeite dubbel beloond zouden gevoelen, als onze werkzaamheden iets zouden kunnen bijdragen tot een dusdanige opvatting van het vraagstuk.”

“Dat zou dan een instelling van zeer grote omvang moeten worden, in staat een geheel volk of volkeren te helpen?”

“Zeker, de hulpverlening in Antwerpen heeft ook reeds reusachtige afmetingen aangenomen. Ongeveer 100.000 mensen hangen te Antwerpen en omgeving af van de weldadigheid.”

Om lieden uit de nette, fatsoenlijke burgerstand, bij wie het nu langzamerhand ook aan middelen begint te ontbreken, zoals bv. de handelsbedienden, te helpen, heeft men een praktische oplossing gevonden. Er waren ongeveer 4000 handelsbedienden, die geholpen moesten worden. Men heeft toen aan de meer welgestelde families in de stad gevraagd, wie dagelijks iemand te eten kon hebben en alle 4000 zijn bij eerste oproep veilig ondergebracht. Dit is wel een schitterend voorbeeld van saamenhorigheid en Belgische gastvrijheid.

Als slot van dit interview mag (als curiositeit) vermeld worden een naar het oordeel van de heer Van der Veen praktisch plan van de volksvertegenwoordiger en bankier George Henri, betreffende het grotendeels verwoeste, vele Hollandse families van hun zomerreisjes welbekende Dinant.

Van dit schilderachtige plaatsje staan nog maar ongeveer 250 huizen overeind, terwijl er van 1300 tot 1400 werden verwoest. De bevolking is er verminderd van 6700 op 5500. Henri oppert nu het plan, de bevolking in staat te stellen van hout en asfaltpapier op de puinhopen der huizen optrekjes te doen verrijzen, en daar Dinant toch een gemeente is, die moet leven van de vreemdelingen, verwacht hij er meer nut van, de puinhopen de eerste jaren te laten zoals ze zijn, dan dat men in de plaats daarvan nieuwe huizen zou

gaan optrekken. Henri meent, dat voor dit eigenaardige plan 200.000 frank nodig zou zijn.

5 februari 1915

Het Vlaamsche Nieuws vertelt van een paniekje onder de Antwerpse schooljeugd. Sedert maandag staat de 4^e wijk in rep en roer. Van in de morgen reeds kwamen vrouwen naar de scholen en kindertuinen gelopen en eisten, dat men hun kinderen zou terug naar huis laten gaan. Ondanks de opmerkingen van het onderwijzend personeel, moest men tenslotte aan het verzoek voldoen. De meeste scholen bleven slechts half bezet en ook dinsdag zijn talrijke kinderen thuis gebleven.

Een van die dolle praatjes, welke voortdurend verspreid worden, was oorzaak van de opgewondenheid tussen de volkswomen. Er was onder het volk verteld, dat men de kinderen de pokken ging zetten, de jongens in de hals en de meisjes achter het oor. Men had er dan ook nog bijgevoegd, dat de kinderen van deze manier van pokken zetten een dikke kop kregen en dat er zich reeds talrijke sterfgevallen hadden voorgedaan.

Onnodig te zeggen, dat al deze praatjes verzinsels waren. Dergelijke geruchten werden reeds vroeger verspreid te Niel, Hemiksem en Hoboken en veroorzaakten ook daar een paniek onder de volkswomen.

6 februari 1915

Het Vlaamsche Nieuws behelst o.m. de volgende berichten uit Brussel:

De dienstdoende burgemeester der hoofdstad deed het volgende besluit aanplakken:

“Het verkopen, aankopen, het in pand nemen van alle kledingstukken, door het Nationaal Comité uitgedeeld, is verboden.

“De overtreders van dit bevel zullen beboet en de bedoelde voorwerpen aangeslagen worden.”

Het werd tijd dat maatregelen genomen werden, anders had het comité evengoed de kleren direct kunnen op de Voddenmarkt laten uitstallen ... Het ging daar achteraf toch allemaal naartoe!

Na Brussel en Ukkel, zullen waarschijnlijk ook al de voorsteden besluiten dit jaar de vastenavondfeesten heel eenvoudig af te schaffen.

Te Schaarbeek althans nam de burgemeester het besluit aldaar deze feesten te verbieden.

Het gemeentebestuur van Brussel komt het volgende besluit te nemen:

“Voortaan mogen de bakkers nog enkel brood verkopen aan 40 centiemen de kilo; op één kilo mag 40 grammen verschil bestaan, met dien verstande dat de broden minstens 9,700 kilo moeten wegen.

Deze prijs geldt voor alle brood, hetzij wit, zwart, Frans, enz.

Alle overtredingen zullen gestraft worden volgens art. 1 van de wet van 6 maart 1818.

Volgens een statistiek werden er in december 1914 stuks wild en gevogelte aangeslagen, wegende 102 kg, 18 paarden, 7 koeien, 3 varkens en 2 melkvarkens, en ook allerlei stukken vlees en worsten, van een gezamenlijk gewicht van 8.302 kg, werden wegens bederf aangeslagen.

Men voege daarbij 160 kg garnaal, 800 kg mosselen, 5.300 kg escargots en 740 kg allerlei vis, en dan nog al wat aan de scheikundige dienst ontsnapte, dan kan men zich zo al inbeelden wat men in een grote stad tracht aan de man te brengen als lekkere verse waar!

Tot een herinrichting der politie werd onlangs besloten, en thans kan men zeggen dat de bewaking der voorstad Elsene opperbest geschikt werd. Er zijn tegenwoordig 150 wakers die dienst doen met de agenten. Zij zijn in brigades verdeeld, en gaan altijd per twee in dienst; deze wakers, die twee frank per dag ontvangen, worden betaald met de opbrengst van de taks van 3 F maandelijks, gestort door de bewoners die verlangen vrij te blijven van de dienst der burgerpolitie.

Het handschoenen snijden lijdt misschien wel het meest van al de ambachten door de oorlogscrisis.

Van de ontelbare werkhuizen voor handschoensnijders zijn er slechts een paar die nog enige uren per week werken.

Men mag rekenen dat ongeveer 600 werklieden dezer nijverheid sinds het begin van de oorlog zonder werk lopen.

Het ergste van al is dat door deze crisis de handschoennijverheid verplaatst zou kunnen worden en de hoofdstad heel deze zo belangrijke tak van haar prachtnijverheid zou kunnen verliezen.

Wat de handschoensnijders aangaat die nog een weinig werken, hun toestand is uiterst kritiek. Inderdaad, om hun ambacht te kunnen uitoefenen, behoeven zij bij het snijden een zekere hoeveelheid bloem te gebruiken, en daar zij nergens nog bloem kunnen vinden, heeft het comité van het syndicaat der handschoensnijders zich tot het voedingscomité gewend om de nodige hoeveelheid bloem te bekomen, hetzij een half pond per week en per werkman.

De gouverneur-generaal in België heeft een circulaire gericht tot de weerbare mannen die nog zouden willen beproeven over de grenzen te geraken:

“Men is in België de mening toegedaan, en kwaadwilligen verspreiden deze mening nog meer, dat de controleverzamelingen die aan de weerbare mannen bevolen zijn tot doel hebben de indeling der Belgische weerbare mannen in het Duitse leger voor te bereiden, al is het dan niet in het westelijk leger, dan toch in de strijd tegen de Russen.

Slechts hij die de feiten wil verdraaien kan een dergelijke veronderstelling verspreiden. Het Duitse leger is een nationaal leger en geen soldeniersleger waarin men een vreemd volkselement kan inlassen.

De Duitse soldaat dient zijn vaderland en zijn koning in liefde en trouw zoals het zijn vader en grootvader gedaan hebben; voor hem is zijn dienstitijd zowel in vrede als in oorlog een “eretijd”.

In een leger dat op zulke grondslagen gebouwd is vreemde mannen te willen indelen zou deze grondslagen ondermijnen.

Het Duitse leger kan slechts Duitse soldaten gebruiken.

Diegene der Belgen die op de bevolen controleverzamelingen komt, zal door de Duitse regering in niets worden lastig gevallen. Wie echter beproeft langs verboden wegen over de grenzen te geraken en zich bij Duitslands vijanden te voegen, die zal volgens de krijgswetten behandeld worden. Hij stelt zich bloot doodgeschoten of gevangen genomen te worden en streng gestraft. De Duitse regering kan een heimelijk vertrek over de grenzen niet dulden en zal de achtergebleven bloedverwanten verantwoordelijk stellen indien toch iemand over de grenzen mocht geraken”.

Het Fränkische Volksblatt mag van de Beierse overheid in 3 dagen niet verschijnen wegens het opnemen van een artikel over kardinaal Mercier.

Men schrijft ons uit Brussel op 29 januari:

De Duitse gouverneur-generaal in België maakt een door hem op 16 januari getekend besluit openbaar, luidend als volgt:

De onderdanen van het Duitse rijk en van die staten, die niet in oorlog zijn met het Duitse rijk, kunnen, wanneer zij het aanvragen, verkrijgen hetzij vergemakkelijking en uitstel van betaling van de Belgische directe belastingen aan staat, provincie of gemeente verschuldigd, hetzij gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van deze belastingen. Voornoemde belastingschuldigen kunnen een van deze gunsten verkrijgen wanneer zij, tengevolge van de oorlogsverklaring, gedwongen zijn geworden hun woonplaats in België te verlaten en wanneer deze omstandigheid hun een economisch nadeel heeft toegebracht zo aanzienlijk, dat hun draagkracht als belastingschuldigen er ernstig onder geleden heeft. Alle aanvragen moeten nauwkeurig gemotiveerd worden, vergezeld gaan van de belastingbiljetten en andere bewijsstukken

en toegezonden worden aan de voorzitter van het burgerlijk bestuur in de provincie waar men belastingschuldig is.

Bijkomstige bepalingen stellen voornoemde personen vrij van het betalen van vergunning bij het openen van nieuwe koffiehuisen en dergelijke gelegenheden, en maken het besluit terstond van kracht.

Men schrijft ons:

Terwijl in de Belgische glasblazerijen nog veel glas ter aflevering lag, vielen zij in Duitse handen, waardoor de voorraad voor Engeland verloren ging, wegens het verbod om met de vijand handel te drijven. Er zou ook alle kans op geweest zijn, dat er Duits glas geleverd was. Ook de invoer uit Nederland wordt zorgvuldig gecontroleerd, opdat de invoer niet "made in Germany" zou zijn. Zodoende is door de oorlog het vier vijfde deel van Englands glasinvoer afgesneden, waar de glashandel en het publiek slecht over te spreken zijn.

Niet alleen het onmisbare vensterglas, waarvan zeven tiende van buiten de landsgrenzen kwam, is schaars geworden. Het zogenaamde Jenaglas, dat naar men weet bijzonder goed tegen warmtewisseling bestand is, wordt evenals gewoon glaswerk in de thans druk werkende metallurgische en industriële laboratoria met smart gemist. Dit alles is een typisch Duits artikel. Reageerbuisen van Engels maaksel bleken thans het dubbele van de ingevoerde te moeten kosten.

Natuurlijk is voor de kijkers die in de oorlog te land en ter zee onmisbaar zijn en ook voor de richtmiddelen goed optisch glas nodig, dat men ook wel voor een deel uit Frankrijk liet komen, maar dat tot overmaat van ramp daar in het noordelijk industriegebied

wordt gemaakt. Van de twee voornaamste fabrieken van dit product die daar stonden, zal weinig heel gebleven zijn.

In deze omstandigheden krijgt het juist uitgevaardigde verbod van uitvoer van kalizouten uit Duitsland, dat in de eerste plaats de landbouw der gehele wereld treft, ook voor de Engelse glasnood betekenis. Kali is een der grondstoffen en wordt naar men weet voor verreweg het grootste deel door Duitsland geleverd.

Omgekeerd lijdt de Duitse glasnijverheid ook grote schade. Japan was ook een grote klant. Niet algemeen bekend is het ook, dat de fabricatie van glazen kralen in Duitsland zeer belangrijk was. De klanten daarvoor, koloniale mogendheden, is het thans kwijt.

7 februari 1915

Men meldt ons: Sinds enige dagen is er te Antwerpen weer wit brood te krijgen, wat sinds het begin van de oorlog nog niet gebeurd is. Maar voor de oorlog kostte die 29 centiemmen het kilo, nu 56 centiemmen.

De bloemuitdeling geschiedt per gemeente en volgens het aantal inwoners. Geregeld is er meel te kort om aan alle aanvragen te voldoen. Al de broodwinkels zijn dan ook meestal reeds vroeg in de morgen gesloten, en achter de winkelruiten prijkt bijna voortdurend een kaart met opschrift: "Geen brood vandaag".

8 februari 1915

Brussel, 7 februari. Het hulpcomité voor België heeft door bemiddeling der Brusselse politie en van het Brusselse gemeentebestuur de hulpdienst thans strenger geregeld. De bakkers mogen nog slechts één brood en geen gebak meer

vervaardigen. Voor ieder gezin wordt een bepaalde hoeveelheid meel vastgesteld. Zieken krijgen op attest van de geneesheer wit brood.

Naar aanleiding van het bericht in ons blad van gisteren, dat tot voor enkele dagen sedert het begin van de oorlog in Antwerpen geen wit brood verkrijgbaar was, het volgende:

De 31^e oktober kwam ik te Antwerpen en deed in de omgeving tot aan Mechelen een voetreis van enige dagen. Niet alleen in Antwerpen, maar in iedere plaats van enige betekenis kon ik witbrood voor normale prijs verkrijgen. Het trof mij, omdat in ons eigen land al wekenlang geen ander dan bruin brood verkrijgbaar was.

Het dagboek van de oorlog (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 13 januari.

Geweldige troepenverplaatsing brengt weer nieuw machtsvertoon mee. Bij sommigen bestond de rechtmatige vrees, dat wij op een gevoel van veiligheid, gekweekt bij de betrekkelijke rust, die wij genieten, wel konden in gaan dutten. Vooral de goede Brusselaar, die de kuip der stad nooit of nimmer verlaat, die de verdedigingswerken om de kazernes te Etterbeek niet heeft gezien, die niet weet dat ergens elders echte fabrieken worden gebouwd, tot het leveren van gas voor de zeppelins, en verder geld genoeg heeft om zich te mogen laten verleiden door de behoefte aan veiligheid, die de grond uitmaakt van zijn innerlijk wezen – vooral de binnenstads-Brusselaar kon een kleine opschrikking goed verdragen. Enige kanonnen zijn een uitnemend middel tegen al te groot optimisme: men heeft er in respectabel getal door Brussel laten rijden, hetgeen sedert half september niet meer was

voorgekomen. Aan die kanonnen had men een geleide van mitrailleurs gegeven, en, voor wie op nieuwe sensaties gesteld is, er een stoet van baggerwagentjes aan toegevoegd. Onmiddellijk denkt men erbij aan het slijkveld aan de IJzer, aan de oneindige slakkenstrijd, oneindig in tijd en ruimte, daar in de modderlanden, waar het kanon – men hoort het tot hier – deuken stompt in de compacte stilte; waar achteraan een logge zee de lome schommeling van haar baren met onverschillige eentonigheid laat klotsen. Aldus, voor heden, het visioen van het slagveld. Want heden is het weer grauw en roerloos. De dag is leeg en lui. En de talrijke nieuwe troepen, volkomen uitgerust en flink uitgedost, die ons voor over enkele dagen enige afleiding in het oorlogsnieuws beloven – het is afschuwelijk, daar haast naar te verlangen; en toch: hoe natuurlijk geworden! – zelfs de veerkracht der vele, vele soldaten, vermag het niet, de lamme stugheid van de luchtkring te breken. Het is de ijle niet vol verwachting: het is de gelatenheid, het onmachtige en doelloze talmen en temen, door niets op te zwepen tot verzet of zelfs maar tot lijden. Wij zijn het nieuwe vertoon van macht. Wij weten wat het betekent. Maar in dagen als deze gaat het niet om te reageren. Man kan er wel aan denken: het denken is echter mat, heeft geen weerklank, geeft geen terugslag. Ook wij hebben modder, waar wij in zinken, en wij doen niets om eraan te ontkomen ...

Vadsige dagen als deze, afgewisseld met huilende stormnachten. Als nieuws, de onveranderende officiële mededelingen, wat flauwe grapjes in de plaatselijke bladen (er zijn er nu wel een twintigtal), die zich het nobele doel hebben gesteld ons heug tegen meug te amuseren, en eindelijk de herhaalde mededeling dat dieven en inbrekers op grote schaal, zo in bewoonde als in verlaten huizen, hun werkzaamheden hernomen hebben. Wat ze zolang tegengehouden heeft – want in een hele tijd al hadden ze van zich

niet laten horen – is mij een geheim. Nu komen zij aan de waarlijk zeldzaam geworden, gemengde berichten hun oude aantrekkelijkheid teruggegeven. Ge ziet, het normale leven herneemt.

Laatste bericht van deze dove, lamme dag: het is verboden voortaan op de slagvelden soldatenlijken te gaan ontgraven.

14 januari.

“Teneinde het weelderig leven in te nemen ...”

Dit zijn de eerste woorden der Nederlandse vertaling van Baron von Bissing's jongste “bekendmaking”. Dat in Brussel door sommigen nog weelderig wordt geleefd, is er in vastgesteld. De verdere tekst leert, dat men dit vooral in de patisseries waarneemt. Het is een feit, dat Brussel een weeldestad is; en dat de gegoede Brusselaar niet gaarne van zijn weeldegewoonten afziet, is er een ander. Nu is daar onder de oorlog geen andere verandering in gekomen, dan dat vele gegoede Brusselaars de stad hebben verlaten, hetgeen het weelderig leven zeker aanmerkelijk zou hebben beperkt, indien het groot getal Duitse officieren die, ook met hun familie, de hoofdstad zijn komen bewonen, er hun deel niet aan komen nemen waren. En dit meer bepaald in de modieuze patisseries, waar het hier om gaat, en die, tegen het uur van de five o'clock tea, wel een vanwege de talrijke uniformen gewijzigd, maar daarom niet minder schitterend en druk aspect dan vroeger opleveren.

Dat die patisseries goede zaken doen, wordt bewezen hierdoor, dat er sedert de oorlog één bijgekomen is in een van onze hoofdstraten, en die al even goed floreert als van ouds bestaande huizen. Wat niet verwonderen moet: vele mensen kunnen of willen het grijze oorlogsbrood niet eten, al is dit de laatste tijd ook beter, sommige

dagen echt smakelijk geworden. Banketbakkers nu staan, of stonden buiten de gemeentereglementering, wat aankoop van bloem en verbruik ervan betreft. Het stond hun dan ook vrij, fijn brood en kadetjes te bakken, zoveel als hun lustte. Van welke vrijheid zij dan ook ruim gebruik maakten, ten dankbare behoefte van maagzieke of weelderig aangelegde verbruikers. De prijzen stegen natuurlijk in evenredigheid met de koopgraagte: daar is nu eenmaal de wet van vraag en aanbod voor. En daar waren nu wel bladen om tegen dat ontduiken der politie maatregels te fulmineren: de patissiers zetten hun bedrijf voort, tot grotere vreugde van vele, zelfs minder rijke bewoners van onze weeldestad, wiens hoofdhoedanigheid het is, dat zij steeds tegenover alle verordening weerspanning gebleken zijn.

Met echter het andere gevolg, dat minder bedeelden der fortuin niet alleen aan het morren gingen, maar nu en dan in letterlijke zin zonder brood zaten. Want zie hier wat zich voordoet: gewone bakkers, die onder politietoezicht staan, zien hoe hun meest solide klanten naar de pasteibakker en diens wittebrood overlopen. Dit betekent voor hen een dubbel verlies: de klant en de aanzienlijke winst op het wittebrood. Wat doen zij? Ze schaffen zich op een of andere wijze fijne bloem aan en gaan ook, tegen verbod in, wittebrood bakken. Worden zij hier echter op betrapt – en het toezicht mag vrij streng heten – dan worden zij in de uitoefening van hun ambacht voor een dag of veertien geschorst, zodat de minder gegoede klanten, die geen wittebrood van 80 of 90 centiemmen per kilo aankunnen en het met bruin brood doen, geheel zonder brood gaan zitten. Want het meel is aan de bakkers zo toegemeten, dat zij buiten de eigen, vaste klanten niemand gerieven kunnen, en onbekenden dus onverrichter zake terug moeten sturen.

Zal het nieuwe decreet van de gouverneur-generaal voor België daar verandering in brengen? Dat decreet luidt: nog slechts tweemaal per week mag weeldegebak gemaakt worden. De hoeveelheid van dat gebak is echter, voor zover ik weet niet beperkt. De pasteibakker maakt dus al wat hij wil, zoveel als hij wil, als het maar op woensdag en op zaterdag is. “En ach” verzekert mij, met een kersrood pruilmondje en kwijnende blikken, een uiterst bevoegde patissière, “ons gebak houdt het ’s winters makkelijk drie dagen uit, mits voorzorgen” ...

Zodat ik vrees dat de nieuwe “bekendmaking” weinig gevolg zal hebben, tenzij, misschien, bij Duitse militairen, aan wie het zo in het geheugen wordt gebracht dat men zich in hun vaderland ter wille van de oorlog, soms hardere ontberingen oplegt, dan het verzaken aan taartjes. Wat de welgestelde Brusselaars aangaat, de tijd zal wel niet zo veraf zijn, dat de nood zal dwingen, ervan af te zien ...

Intussen heb ik vanmiddag weer de kar van de uitdrager van een coöperatieve werkliedenvereniging letterlijk leeg zien plunderen, terwijl de uitdrager machteloze armen in de lucht hief bij de echte woede der uitgehongerde kleine burgers, die, verstoken van de volkssoep, soms niet weten hoe aan brood te geraken. Een paar uur nadien reden Duitse wagens voorbij, beladen met zwarte vijfpondsmikken, die er nu juist niet smakelijk uitzagen. Af en toe sprong een jonge kerel met een acrobatengratie achter de rug der voerlui, die niets bemerkten op de laatste wagen, gapte een brood, gaf het aan de volgende makkers, en zette zo de proviandering van zijn wijk voort, tot zolang hij in mijn gezicht bleef ...

15 januari.

Aardbevingen in Italië: in de klassieke bodem, vanuit de grondeloze Tartaros, de zesmaal honderd armen en vuisten der razende Hekatoncheiren, die weer eens de aarde schudden. En men staat verbijsterd over al de rampen die in een zelfde tijd ons komen teisteren, zo dat men dezen begrijpt, wiens zwakzinnigheid zicht tot allerlei bijgeloof laat verleiden ...

16 januari.

Dit nu is de geschiedenis van Poum.

In de huilerige avondstraat, waar de wind door jankt; onder de zwiepende regen en voeten in het met lantarengeschitter doorglansde slijk, zijn mijn vrouwelijke huisgenoten op boodschappen uit. De straat ligt verlaten: geen weer, waarlijk, om voor zijn genoeg een luchtje te gaan scheppen. Enig leven: het vierkant gele gelaat der winkelramen, waar groentebergen herfstkleuren, of koloniale waren oosterse luchtspiegelingen oproepen, als ge lust hebt om langs de bedompte ruiten te kijken.

Mijn vrouwelijke huisgenoten spoeden zich, onder de drift van de wind en tegen de aankletterende regen in. Als daar iets, ineens voor hun voeten rolt. Zij blijven even staan: het rollende wezentje geeft er dan blijk van, pootjes te bezitten. Pootjes die aardig stappend weten te lopen. Het loopt, en keer telkens iets om, vooraan, dat een kopje moet zijn. Het loopt omkijkend voor, zolang de vrouwen lopen. Als zij stil houden, houdt het ook stil, kopje hoog op en rechter voorpootje ook. Als men het goed bekijkt, merkt men dat het een groezelig wit hondje is. En, niet moeilijk om raden: een verloren hondje. Men belt aan een paar huizen aan; men gaat een paar winkels binnen: niemand herkent het beestje; geen die eigendomsrechten of zelfs maar zicht tot bezit doet gelden. De

dames naar huis, het hondje mee naar huis. In godsnaam dan: het zal zowat de tiende oorlogsgast zijn ...

Het hondje doet zijn intrede in de warme, klare woonkamer: het is een druipnat pakje wol op vier stramme stokjes; iets als een miniatuur lammetje, met korte schrale krulletjes, groezelig witte, beslijkte krulletjes over de rozige gespannenheid van een worsthuidje, en op pootjes die binnenin het lijf schijnen geschoten te zijn. Het heeft een naakt staartje met een gespleten kwastje van gekoekte wol aan het uiteinde. Maar het kopje met de verwonderde en toch betrouwende, de blinkende bolle oogjes, die blauw zijn en bruin van glanzen! Het zit aan een veel te kort halsje; het hoge, stompe neusje als een hompje verdroogde lever; aan het mondje hangt een beschaafd professorssikje, en het heeft oren als te lange lapjes, als lamme vlaggetjes met de uitrafeling van natte haarklisjes. Dat alles gesleurd door slap slijk, gedompeld in modderbaden, gedrenkt van alle natte wintergeneugten.

Mijn kleine jongen juicht, wil onmiddellijk onze mooie, vertrouwde kat op straat zetten om veiliger onderkomen te bezorgen aan de onmiddellijk geadopteerde bedelaar, die zich zo spoedig thuis voelt, aanstonds met grollende zelfvoldaanheid voor de open haard gaat hurken op het Perzisch kleedje. Het verwekt verontwaardiging: hij mag blijven, maar moet eerst het bad in. Water gewarmd, het beestje in de zinken tobbe geplonsd. En waarlijk, het geeft blijk van een goede opvoeding en hygiënische gewoonten. Het beidt geen weerstand aan waterbehandeling. De voorpootjes op de rand van zijn bad, kijkt het brutaal en tegelijk vriendelijk de wereld in, terwijl zijn krulhaar hoog en dik staat van het zeepschuim.

Onder de tijd dat men het wast, vraagt iemand: "En hoe gaan wij het heten?" Mijn tienjarige zoon heeft een literaire bevlieging,

herinnert zich uit het oeuvre van Paul Margueritte een kleine jongen die om de aardigheid de plagerijen moet uitstaan van drie jonge meisjes. Die kleine jongen heet Poum. "Poum!" roept mijn zoon. "Baff! Keft het hondje. "Hij scheurt, hij scheurt!" schatert mijn zoon; en inderdaad: als het hondje blaft, is het of het scheurde ...

Op dat ogenblik kom ik van stad binnen. Het beestje met de natte, als artificiële Byzantijnse paaslamkrulletjes, huppelt mij tegemoet, springt tegen mij op, loopt de anderen tegen en keert opdringerig naar mij terug, alsof het mij zowaar herkende. "Poum!" roept het mijn jongen. Het begrijpt al heel goed dat het zijn nieuwe naam is: als een hobbelpaard loopt het van achter- op voorpootjes naar wie het roept. En als het merkt dat ik zijn ongelooflijke lelijkheid bekijk, al de schatkamers van mijn hondenkennis omkeer om te vinden uit welke ontelbare rassenvermengingen deze spruit van onbekende leeftijd mag voortkomen, gaat hij op zijn achterpootjes staan, en toont zijn naakt roze buikje, waar de witte, wolkige wollen krulletjes om dartelen, als het lichte, schaarse, vlokkig gele haar van een goedige grijsaard om de edele en tedere ronding van zijn kale schedel.